

*Christian Kock er professor i retorik ved Institut for Medier, Erkendelse og Formidling, afdelingen for Retorik, ved Københavns Universitet.
E-post: kock@hum.ku.dk*

Christian Kock:

Kynismesyndromet

Påstanden i denne artikel er at der i politisk journalistik og på visse nærliggende områder, især politologi, eksisterer en "klynge" af korrelerede synsmåder på politik, hvoraf den nok mest omdiskuterede er den tendens i den politiske journalistik der ofte kaldes kynisme. Artiklen analyserer kynismens egenart og nogle af de vigtige korrelater til den ud fra eksempler fra nyere dansk politisk journalistik. Især fremhæves at den politiske journalistiks kynisme er korreleret med den synsmåde at vælgerne i et demokrati har faste politiske præferencer, så at de reelt er uimodtagelige for egentlig argumentation, hvilket indebærer at deliberativ argumentation ikke er en central del af demokratiets væsen. Hvoraf følger at deliberativ argumentation, betragtet som efter pålydende, ikke anses for et vigtigt emne for politisk journalistik.

K*ynisme* i politisk journalistik er analyseret af Joseph Cappella og Kathleen Jamieson med henblik på USA.¹ Den antager grundlæggende at politikeres uyttringer og handlinger er dikteret af strategiske hensyn, som igen forstås som selvisk magtinteresse – på egne, partiets eller "blokken"s vegne. At antage noget andet, f.eks. at det underliggende motiv snarere er et ønske hos politikeren om at få gennemført en vis politik og bevæge samfundet i en vis retning, fordi vedkommende mener at den er bedst for samfundet – det kommer ifølge kynismen kun på tale som en undtagelse.

1 Joseph Cappella & Kathleen Hall Jamieson, *Spiral of Cynicism: The Press and the Public Good*. New York: Oxford University Press, 1997.

Kynismens dominans er en doxa

Det er en udbredt opfattelse, en *doxa*, at kynisk politisk journalistik på 10-15 år har opnået noget nær dominans, vel at mærke både i aviser og i de æterbårne medier. Kun få af dem der har denne opfattelse, bruger dog betegnelsen kynisme. Man fremhæver snarere at den nye, dominerende type politisk journalistik fokuserer på intriger og på personer og deres strategier. Men det kommer ud på det samme. Den personorienterede journalistik om politik nemlig fører logisk til den kyniske.

En tidligere konservativ partileder og minister, senere chefredaktør på *Ekstra Bladet*, Hans Engell, skrev i 1999:

Politisk journalistik er i dag mere personfikseret end tidligere. Det politiske spil opleves igennem aktørerne, deres sym- og antipatier, deres indbyrdes relationer, deres rivalisering, interne opgør, kemiske forbindelser og meget andet.²

Hvis journalistikken handler om personerne snarere end om deres politiske programmer og ideologier, er det logisk at den handler om de aspekter som Engell nævner: personer rent personlige interesser. Fokus bliver den enkelte politiker og hans/hendes gruppe, koalition, parti eller fraktion. Det punkt hvor personfokusering og politik krydser hinanden, er jo uundgåeligt politisk magtposition. Politiske emner og problemer, programmer, planer og argumenter vil dermed glide ud af fokus.

Denne logik er ofte blevet bekræftet, ikke mindst af de personorienterede politiske journalister selv, som f.eks. Henrik Qvortrup.³ Det gjorde han allerede i 1997, hvor han var med til at udsende en nærgående biografi om daværende statsminister Poul Nyrup Rasmussen.⁴ I et interview om bogen udtalte han:

Jeg tror, at vores bog om Nyrup i høj grad er eksponent for den nye kritiske journalistik, der handler knap så meget om, hvad der sker, men mere om hvem der foretager sig tingene. Jeg sammenligner tit mig selv med en sportsjournalist, der beskæftiger sig med taktik, strategi og personer, men ikke så meget med hvad der konkret foregår på fodboldbanen.⁵

En lidt selvmodsigende metaforik: Politik er = fodbold, altså en holdsport på en bane. Og sådan en er jo netop fuld af ”taktik, strategi og personer” der gerne vil vinde med deres hold – og dermed gavne deres egne positioner som spillere. Men Qvortrups journalistik skal handle om noget andet end det som andre ser som selve

- 2 Engell, Hans. ”Medier og politikere under pres”. I: Carlsen, Erik Meier, Kjær, Peter, & Pedersen, Ove K. (red.), *Magt og fortælling. Hvad er politisk journalistik?* Århus: Forlaget Ajour, s. 33.
- 3 Qvortrup er uddannet journalist fra 1991, arbejdede på *Berlingske Tidende*, *Jyllands-Posten* og *Ekstra Bladet* 1991-97 og var redaktionschef på sidstnævnte avis 1997-98. Han var fra 1998-2000 medierådgiver for Anders Fogh Rasmussens, der blev statsminister 2001. Qvortrup var 2000-01 i chefredaktionen for *BT*, og 2001-2008 chefredaktør for ugebladet *Se og Hør*. Fra 1.1.2009 er han politisk redaktør for tv-stationen TV2.
- 4 Henrik Qvortrup og Niels Lunde, *Nyrup*. København: Aschehoug, 1997.
- 5 Signe Lindskov Hansen, ”Politik og privatliv. Interview: Henrik Qvortrup, Kurt Jacobsen og Michael Kristiansen”. *Information*, 21.11.1997, s. 24.

sagen, og derfor bliver ”taktik, strategi og personer” sat lig med processerne uden for banen, frem for selve boldspillet. Adspurgt om det der konkret foregår på banen, da ikke er interessant, svarer han:

Det er det også. Men i det øjeblik man begynder at beskæftige sig med de strategiske overvejelser og de personlige stridigheder, får man fat i en langt større læserkreds, end hvis man kun beskæftiger sig med syreregn og lovtekster.

Her kædes det strategiske fokus på personlige udenomsprocesser altså sammen med ideen om at det er det en bredere læserkreds vil have, ikke problemer og politikker.

Kynismen er en uomgængelig følge af disse forestillinger – at politisk journalistik skal handle om personer, ikke om problemer (”syreregn”) eller politikker (”lovtekster”), og at dette er hvad den store kreds af læsere/brugere ønsker.

Der er ingen pålidelige, kvantitative opgørelser der kan vise om kynisk politisk journalistik vitterlig er blevet dominerende. Denne artikel vil heller ikke komme med kvantitative udsagn; den tager derimod udgangspunkt i at denne type journalistiks dominans er en udbredt doxa - dvs. at så mange forholder sig til den. Det fremgår bl.a. af en stor portrætartikel om Qvortrup i DSB’s passagermagasin *Ud & Se*, et af Danmarks oplagsmæssigt største blade:

[S]lutningen af 1980erne og første del af 1990erne var en brydningstid i den politiske journalistik. Qvortrup og to af hans gode venner, Michael Ulveman og Michael Kristiansen, blev eksponent for en ny strømning, hvor journalistikkens fokus i højere grad vægtede spillet, personerne og intrigen, end de konkrete elementer i lovgivningen og de objektive forskelle i de politiske løsningsforslag. I dag kan det konstateres, at Qvortrup, Kristiansen og Ulveman’s journalistiske linje har sejret. På tv er de bedste politiske programmer helliget spin og kun spin, og trio’en Qvortrup, Kristiansen og Ulveman har som Rip, Rap og Rup efterfulgt hinanden som statsministerens spindoktorer.⁶

Disse tres betydning og beundrede status i dansk politisk journalistik bekræftes f.eks. af denne passus fra et portræt i *Politiken* af Michael Ulveman:

Ud over deres venskab har Qvortrup, Kristiansen og Ulveman to ting til fælles: De er alle tre blandt de suverænt dygtigste og mest anerkendte politiske journalister i deres generation. Og de har alle tre arbejdet som Anders Fogh Rasmussens politiske rådgiver.

Og så er der én ting til: De er alle tre konkurrencemennesker, der hader – virkelig, virkelig hader – at tabe.⁷

6 Frank Stokholm, ”Manden der gerne ville være blød”. *Ud & Se*, juni 2008, s. 24.

7 Jakob Nielsen, ”Mennesket bag nyheden: Ulven hyler helst ikke højt”. *Politiken* 18.2.2009, 1. sektion s. 2. Artiklen giver med denne sidste bemærkning også basis for lidt spekulation om baggrunden for at den journalistik som disse tre har stået for, i så høj grad handler om politik som personlig kamp, med fokus på strategisk fremgang eller tilbagegang. Dette synes jo at være hvad deres eget virke inden for politisk kommunikation handler om – er det bl.a. derfor at det for dem også er hvad politik handler om i det hele taget?

At undersøge den kyniske journalistiks reelle dominans, og hvor stor dominans den eventuelt har, er alt for stor en opgave for en artikel og behæftet med betydelige metodiske problemer både mht. intern og ekstern validitet. Men jeg vil gerne bidrage til forståelsen af hvad kynisk politisk journalistik er, og tager altså udgangspunkt i at så mange synes at mene at den dominerer. Samt at mange har stærke meninger om den. F.eks. deltog den nyudnævnte statsminister Lars Løkke Rasmussen den 17.4.2009 i programmet ”Mogensen og Kristiansen” på ”TV 2 News”. Her gik han til angreb på den form for politisk journalistik som de to værter repræsenterer. Han kaldte den ikke kynisk, men de to er, som det vil fremgå nedenfor, vigtige bidragydere til den kyniske journalistik. Løkke sagde ifølge avisreferater: ”Jeg må sige helt ærligt, at jeg er ved at være godt og grundigt træt af kommentatorer. Jeg er sådan set mere optaget af, hvordan danskerne har det.” Og videre:

Jeg synes efterhånden, at det er hæmmende for demokratiet, at når man f.eks. transmitterer fra debatten i går, så er der ganske lidt transmission, og så er det sådan nogen kloge hoveder som jer, som jo er så talentfulde, at man kan undre sig over, hvorfor I ikke stiller op til et eller andet.

Altså: Journalister som Mogensen og Kristiansen overskygger og forbigår hvad politikerne faktisk siger, og erstatter det med deres egne kommentarer. Dette kan tolkes som en – ret vag – udgave af den mere specifikke påstand som er central i artiklen her: Denne journalistik finder af visse grunde politikernes deliberative argumentation uinteressant og forbigår den derfor til fordel for kyniske spekulationer over deres motiver.

Statsministerens udfald udløste mange kommentarer og debatindlæg. *Politiken* bragte den 25.4. fire indlæg af kendte politikere (nuværende eller forhenværende).⁸ Tidligere udenrigsminister og formand for regeringspartiet Venstre, Uffe Ellemann-Jensen, skrev bl.a.:

Der bruges mere tid og plads til at kommentere politikerne, end på at lade politikerne selv komme til orde. ... Tidligere tiders benhårde interviewer, som forsøgte at få politikerne til selv at rykke ud med ’sandheden’, er blevet afløst af en kommentator, som kommer med sin egen uforgribelige fortolkning.

Og derved kommer spillet til at fylde langt mere end den politiske substans.

Socialdemokraten Jeppe Kofod skrev:

Ofte fremstår det, der bliver kommenteret, snarere som en sportskamp end som politiske uenigheder, der har afgørende betydning for mange menneskers liv. Hvad de forskellige partier mente, hvad deres argumenter var, om disse argumenter holder vand og er i overensstemmelse med partiernes handlinger, spiller ikke den store rolle. ...

SF’s Ida Auken skrev at kommentator-journalistikken ”reducerer politik til taktiske

8 Uffe Ellemann-Jensen m.fl. ”Debat: Politikere dødtrette af Engell og co.” *Politiken* 17.4.2009, Debat, s. 6.

spil om magten ... Dansk politik er i stigende grad reduceret til Paradise Hotel, hvor fremtræden og intriger fuldstændig overskygger substans” og fandt det ”beskæmmende, at indholdet i de politiske forslag aldrig bliver genstand for grundig analyse i forhold til den virkelighed, som danskerne - ikke kommentatorerne - befinder sig i.”

Og den tidligere radikale leder og minister Marianne Jelved skrev: ”Fokusset på taktik skaber overfladiske politikere, der er mere optaget af meningsmålinger og af at blive gode til spillet end af at lave samfundsforandringer.”

Disse udsagn kredser om nogle kendetegn som jeg vil prøve at tydeliggøre nedenfor, idet jeg vil søge at vise at de hænger logisk sammen som et ”syndrom” – og at de bunder i et grundsyn på politisk meningsdannelse som er klart anti-retorisk, men til gengæld stærkt funderet i mange års traditionelt orienteret politologi.

Kynismen

Lad os først, ud fra eksempler, se på kernen i det kyniske syndrom, selve kynismen. Cappella & Jamieson skrev om den på et tidspunkt (1997) hvor den først lige var begyndt at blive synlig i dansk journalistik – jævnfør citaterne fra Engell og Qvortrup ovenfor. Det følgende skoleeksempel kommer fra en mand der står uden for de tres gruppe, men som før de gled fra rollen som statsministerrådgiver til politisk kommentator: Ralf Pittelkow. Forud for euro-afstemningen i 2000 havde miljøminister Svend Auken et indlæg om at man i eurokampagnen burde vise mere forståelse for vælgernes tvivl; han skrev bl.a.: ”Det bedste, man kan gøre, er at vise respekt for andres meninger og kritiske spørgsmål og fortælle, hvad der har overbevist en selv.”⁹ I Socialdemokratiet støttede bl.a. justitsminister Frank Jensen denne opfattelse. Ralf Pittelkow udlagde i sin kommentar i *Jyllands-Posten* Aukens råd som en strategisk bestemt ”hadegave” til Nyrup fra Aukens fløj i partiet. Meningen var nemlig at ...

styrke dem inden for Socialdemokratiet, hvis det bliver et nej (...) også i forhold til rivaliseringen mellem de to ministre, der især er nævnt som mulige kronprinsere i partiet: Socialminister Henrik Dam Kristensen [underforstået: Nyrups mand] kan stå som medansvarlig for en kampagne, der angiveligt forsømte at forstå de folkelige tvivlere, og justitsminister Frank Jensen [Aukens mand] som den, der advarede, men forgæves.¹⁰

Hvad Auken sagde om eurodebatten, var altså ikke dikteret af hvad han troede var det rigtigste for Euro-kampagnen eller landet. Det udspring af Aukens skjulte overvejelser om hvad der kunne gavne hans egen ”fløj” i partiet.

Pittelkow blev i 90’erne kendt som Nyrup Rasmussens særlige kommunikationsrådgiver i et par år omkring dennes tiltræden som statsminister i 1993. Han blev derefter politisk kommentator i *Jyllands-Posten* og blandt de første der systematisk

9 Svend Auken, ”Euro-afstemning: Kære tvivlende danskere”. *Politiken* 29.06.2000. Kultur og Debat, side 2.

10 Ralf Pittelkow, ”Bag nyheden: Tvivlens hadegave”. *Jyllands-Posten* 26.7.2000, 1. sektion s. 6.

udlagde politikeres handlinger og ytringer kynisk. Et nyt eksempel er dette fra februar 2009, om partierne reaktioner på ”Skattekommissionen”s netop udsendte betænkning:

Da Skattekommissionens forslag blev fremlagt mandag, reagerede både Dansk Folkeparti og Socialdemokratiet sammen med SF forsigtigt. ... Nu fornemmer man en skærpelse af meldingerne. Dansk Folkeparti er begyndt direkte at advare mod forslaget og tale om løftebrud. Socialdemokratiet siger, at partiets udgangspunkt er, at rentefradraget ikke skal ændres. De to partier er blevet nervøse for de folkelige reaktioner, og de er blevet nervøse for hinanden. Begge parter frygter, at den anden skal score på at afvise det med rentefradraget.¹¹

Altså: Begge de to nævnte partier er motiveret af strategiske hensyn, nemlig at der vil komme folkelige reaktioner hvis man går med til forringelse af rentefradraget – reaktioner som i hvert fald ikke må gavne det andet parti.

Også avisernes ledere (som oftest trykkes anonymt) og nyhedsartikler leverer ofte kyniske fortolkninger. ”Bag statsminister Anders Fogh Rasmussens økologiske omvendelse ligger et drama om storpolitik, erhvervsinteresser og en forløber for det kommende konservative formandsopgør,” skrev *Jyllands-Posten* i manchetten til en stor artikel med overskriften ”Foghs forvandling”.¹² (Artiklen handler om Anders Fogh Rasmussens nye ”grønne” plan i forhold til emnerne miljø, energi og klima og nævner faktisk ikke økologi.) Der er ifølge artiklen sket dette:

Forud for planen er gået et magtspil, som ikke bare handler om styrkeforholdet mellem Venstre og de konservative, men som også er en forløber for det formandsopgør, som venter hos de konservative, når partiformand Bendt Bendtsen (K) inden for en overskuelig årrække ventes at overlade partiet til en af sine to kronprinsesser, miljøminister Connie Hedegaard (K) eller justitsminister Lene Espersen (K). Ligeledes er der i Venstre udkæmpet en kamp mellem det moderne by-Venstre og land-Venstre med blik for nye støttekrone, som partistrateg Claus Hjort Frederiksen (V) ser en mulighed for at tilfredsstille på én og samme tid, da han sent i forløbet toner rent flag som miljøforkæmper ved siden af Fogh.

Hjort har nøje studeret analyseinstitutternes bekymringsbarometre over, hvad der ligger danskerne på sinde og set bekymringen over klimaforandringer rykke højt op. Miljøet er en sårbar flanke, som regeringen er nødt til at lukke.

Kort sagt, statsministerens (og andres politikeres) udsagn om klima og miljø er primært begrundet i at klare sig over for de andre partier med hensyn til vælgernes gunst.

Niels Lunde, medforfatter med Qvortrup til biografien om Nyrup fra 1997 og i

11 Ralf Pittelkow, ”Pittelkow på nettet: Gyser om rentefradrag”. http://jp.dk/indland/indland_politik/article1593588.ece. Offentliggjort 5.2.2009.

12 Anne Mette Svane og Dorte Ipsen Boddum, ”Foghs forvandling”. *Jyllands-Posten* 28.01.2007. Indblik, s. 9.

en periode chefredaktør for *Berlingske Tidende*, er p.t. erhvervsredaktør på *Politiken* og har her skabt en særlig genre, ”spinguide”, hvor de udtalelser politikere og erhvervsledere fremkommer med, oversættes til den skjulte, selviske intention der postuleres at ligge bag – som f.eks.:

Kristian Thulesen Dahl, Dansk Folkeparti: ”Den store diskussion går på, hvor stort behovet er for en pakke. Først når vi har fået fastlagt det, kan vi begynde at tale om beløbet til pakken”. (*Berlingske Tidende* 9. januar)

Spinguidens oversættelse: Vores vælgere synes ikke, at bankerne har for tjent en masse penge, så vi vil gerne trække tiden ud og lade bankerne stege lidt. Vi kræver nok også nogle milliarder til velfærd undervejs, så vores vælgere på plejehjemmene får noget ud af dette her - men selvfølgelig går vi med i forliget til sidst.¹³

Et frisk kynisme-eksempel er fra DR’s radioflade ”P1 Morgen”, kl. ca. 7.10, fra d. 3.2. 2009. Kanalens politiske redaktør Ask Rostrup (der i 1995-97 samarbejdede med Henrik Qvortrup om politiske analyseartikler i *Berlingske Tidende*) gennemgår partiernes mulige argumenter for at gå ind for, hhv. imod, Skattekommissionens betænkning om en omlægning af skattesystemet:

Så kan man sige, hvis man kikker på regeringen som én enhed og S og SF som en anden, så har begge sider sådan set ganske gode argumenter for både at gå med og for at stå uden for. Kikker vi på regeringen, så er deres argument for en bred aftale, sådan rent strategisk, vil den jo være at man dermed jo også får pillet brodden af de angreb som Helle Thorning-Schmidt har stået i spidsen for de sidste to-tre år, nemlig at regeringen vil skattelettelser frem for velfærd, mens Thorning hun er garanten for velfærd frem for skattelettelser. Hvis man nu får hendes signatur på en skatteaftale, så har man ligesom lukket skattefronten. Omvendt, hvis de ikke er med, så kan man ligesom stadig køre meget los fra regeringens side på skræmmebilledet af det røde kabinet, Villy Søvndal som finansminister, og hvad ved jeg som man vil bruge til at skræmme befolkningen. Ser man på S, SF, den brede aftale, lidt det samme, dér får man lukket skattepolitikken – alle undersøgelser viser at vælgerne ikke har den store tillid til at en rød regering ikke vil sætte skatterne op efter et valg. Den får man lukket ved en signatur på en skatteaftale. Er man ikke med, jamen så kan man åbne en stor fordelingspolitisk front mod regeringen og beskyldte dem for at have lavet en asocial skattereform samtidig med at ledigheden stiger. Så man kan sige, der er gode argumenter for begge sider til begge modeller, en bred eller en smal aftale.¹⁴

Der er altså ”gode argumenter for begge sider” – men analysen handler alene om hvilke rent strategiske fordele de to politiske fløje hver for sig kunne opnå hhv. ved en bred aftale (dvs. hvor Socialdemokratiet og SF er med), eller en smal (dvs. hvor

13 Niels Lunde, ”Uvenlig spinguide til slagsmålet om bankpakken”. *Politiken* 11.01.2009, Job, s. 3.

14 ”P1 Morgen”, kl. ca. 7.10, d. 3.2. 2009.

de to partier ikke er med). Disse argumenter har at gøre med hvordan man kunne formodes at tage sig ud i vælgernes øjne ved de respektive modeller, og hvordan partierne så ville blive styrket eller svækket i vælgernes gunst – og dermed i kampen om magten i dansk politik. Argumenterne set fra de to fløjes synspunkter kan stilles op i et skema:

	For regeringspartierne og DF	For Socialdemokratiet og SF
Hvad taler for en aftale hvor S og SF er med?	Man får lukket skattefronten = pillet brodden af angrebene mod regeringen for at ville skattelettelser frem for velfærd	Man få lukket skattepolitikken = dæmpet vælgernes mistillid til en eventuel S-SF-regerings skattepolitik
Hvad taler for en aftale hvor S og SF <i>ikke</i> er med?	Man kan køre los på skræmmebilledet om ”det røde kabinet”	Man kan åbne en fordelingspolitisk front mod regeringen = beskyldte den for social skattepolitik

For begge fløje er argumenterne for en bred aftale defensive (*lukke en front, dæmpe en mistillid*), mens argumenterne for en smal aftale er offensive (*køre los på et skræmmebillede, åbne en front*); ingen af de anførte grunde har noget at gøre med hvilken skattepolitik de respektive partier anser for bedst for landet, eller hvad deres argumenter herfor kunne være, eller hvad skattekommissionen faktisk har foreslået, eller hvad der efter den politiske redaktørs egen mening kunne tale for den ene, hhv. den anden politik. Det samlede indtryk er en analyse hvor vælgerne er drevet af snævre økonomiske egeninteresser for deres samfundsgruppe, mens politikernes standpunkter er drevet af om vælgerne vil kunne lide disse standpunkter eller ej, og derfor belønne dem med tilslutning (større magt) eller straffe dem med vælgerflugt (mindre magt).

Weekendavisen, der har længere produktionstid end dagbladene og ikke synes at pålægge medarbejderne snærende bånd mht. artikellængde, bringer ikke desto mindre samme slags analyser - bare mere intellektuelle og længere. I en artikel på 1213 ord fra 2004 hedder det f.eks. om Venstre-ledelsens overvejelser vedr. sygehuse:

en model, hvor sygehusvæsenet blot skulle bestå af tre super-regioner omkring universitetssygehusene i København, Odense og Århus, kunne have sine taktiske fordele. Så ville der være noget at give af i forhandlingerne med Mogens Lykketoft, eftersom oppositionens førstemand for længe siden har gjort det klart, at han går efter en løsning med syv-otte regioner.¹⁵

Politisk poker i dunkle baglokal. Men er det en god eller dårlig idé at have regioner i stedet for amter, og hvor mange regioner vil fungere bedst ifølge de forskellige partier, og hvorfor de mener det, og hvor meget deres respektive argumenter måtte være værd? Herom intet. Det er da også gået med amterne/kommunalreformen, og med de fleste andre store politiske omvæltninger, på den måde som en amerikansk

15 Henrik Dørge, ”System-Danmark: Højt spil i kulissen”. *Weekendavisen* 30.04.2004, 1. sektion, s. 4.

forsker, Regina Lawrence, konstaterede i 2000: Mens en stor reform forhandles i den lovgivende forsamling, er mediedækningen strategisk-kynisk; først når reformen *er* vedtaget, kommer dækningen af hvad den indebærer.¹⁶

Dertil kommer naturligvis det metodiske problem: at man foregiver at kunne vide hvad der er politikernes skjulte intentioner. DR-programmet ”Jersild og spin” (2005-08) var typisk i så henseende. Jens Olaf Jersild og hans paneldeltagere – med Henrik Qvortrup som den oftest optrædende – var ubekymret skrāsikre på at når den og den gør noget, er det fordi ... lige ned til at Villy Søvndal lader sig interviewe med en pibe (”han står dér med piben, det har han tænkt over”, siges det i programmet den 23.2.2008). Der er ingen ydmyghed eller styrkemarkører knyttet til alle disse udsagn. Man sætter procenttal på i hvilken grad en udtalelse er ærligt ment, og i hvilken grad den skyldes et uudtalt ønske om at fremstå som oppositionens sande leder o.l. I tilgift får vi spekulative bud på hvor ”godt” spinnets er, dvs. hvilke og hvor store effekter diverse udmeldinger har hos vælgerne. Alt dette på trods af at ingen i princippet kan kende til andres skjulte hensigter, og at man kun kan få en (meget usikker) viden om påståede kommunikationseffekter ud fra vanskelige og tidkrævende undersøgelser, som stort aldrig laves.¹⁷

Endimensionalitet

Et af den journalistiske kynismes korrelater er en tendens til at politik – især de centrale temaer i dansk indenrigspolitik – ses som rent endimensionale; i relation til et givet sagsområde betragtes det politiske spektrum som én ret linje, ikke som et rum eller koordinatsystem med flere dimensioner.

Det gælder typisk i udlændingepolitikken. SF-lederen Villy Søvndals meldinger herom i begyndelsen af 2008 blev alene set som skridt mod højre. ”SF har taget endnu et skridt ind mod midten” – siger Jens Olaf Jersild i den omtalte udgave af ”Jersild og spin”. Og den inviterede paneldeltager Niels Krause Kjær sekunderer: SF ”kører mere og mere højre om Socialdemokratiet”. Man ignorerer at Søvndal, alt imens han voldsomt angreb visse islamiske kræfter, nemlig fundamentalister og antidemokrater som Hizb ut-Tahrir (hvilket minder om Dansk Folkeparti og er ”til

16 Regina G. Lawrence, ”Game-Framing the Issues: Tracking the Strategy Frame in Public Policy News”. *Political Communication* 17 (2000).

17 Jeg forbigår her den måske mest diskutabile egenskab ved ”Jersild og spin” samt megen anden kynisk journalistik: at man implicit hæfter begrebet ”spin” på stort set alt hvad politikere foretager sig offentligt, og altså bruger det ekstremt bredt – og ekstremt vagt. Jeg har sammen med Mie Femø Nielsen foreslået en snævrere og mere konkret definition af spin; se ”Hvad er spin?”, ”Fire grundlæggende funktionstyper af spin” og ”Sproglige spinteknikker” i Anne Høybye, Brit Buchhave, Martin & Signe Wagner (ed.): *Politisk spin*. København: Akademisk Forlag, 2007, samt kapitlet ”Politisk kommunikation” i Jørn Helder, Torbjörn Bredénlöw & Jens Laurup Nørgaard (ed.): *Kommunikationsteori – en grundbog*. København: Hans Reitzels Forlag, 2009. Der er dog en vis overensstemmelse mellem den brede journalistiske brug af ordet i f.eks. ”Jersild og spin” og så den smalle som vi foreslår, nemlig derved at vi ved spin forstår mekanismer i kommunikation som har til hensigt at påvirke modtagere til at antage bestemte opfattelser, men hvis virkning afhænger af at modtagerne ikke er bevidste om at dette er hensigten.

højre”), også kraftigt betonede at religiøse o.l. skillelinjer i samfundet ikke er vigtige (hvilket er stærkt forskelligt fra Dansk Folkeparti og ikke ”til højre”). Men kommentatorerne er enige om endimensionaliteten: ”Foghs position i værdidebatten er nu så dominerende, at der ikke kan gøres karriere på en moderat holdning til muslimer. Senest har SF’s leder måttet skifte hest”, konstaterer en manchete af Politikens Peter Mogensen, og brødteksten slår endegyldigt fast: ”danske politikere – med SF’s formand Villy Søvndal som nylig konvertit – har accepteret, at ethvert standpunkt, der emmer af forsoning, er en politisk dødssejler”.¹⁸ Søvndals ytringer ligger altså entydigt på samme rette linje som alle andre, både som skridt mod højre og som bevægelse væk fra ”tolerance”, ”moderat holdning” og ”forsoning”.

Læg mærke til hvor naturligt endimensionaliteten er parret med kynisme: Søvndals ytringer og holdninger tolkes implicit, dvs. uden argumentation, som om de er drevet af at der skal ”gøres karriere”, og at det hidtidige eller modsatrettede standpunkt er en politisk ”dødssejler” (dvs. et man ikke kan vinde stemmer og dermed gøre karriere på).

Det er på samme måde i højrbrynede medier som *Weekendavisen* eller DR’s P1. Når det i P1 annonceres at man nu skal høre en af kanalens ”politiske redaktører” (eller ”vor politiske medarbejder”), kan man regne med en kommentar hvor stort set alt tolkes personorienteret, kynisk-magtorienteret og endimensionalt.

Politologiske og sociologiske beskrivelser af folks holdninger har ellers i mange år opereret med to eller flere dimensioner eller akser.¹⁹ Også Dansk Folkeparti har vundet gehør for at det ikke bare er et højreparti, men at det er til højre på én akse og længere til venstre på andre akser. De Radikale er til højre på meget af den økonomiske politik, men til venstre på ”værdipolitik”, osv.²⁰ Men betragter man al politik som drevet af personligt-strategiske hensyn, vil man naturligt finde at én akse faktisk er nok til at beskrive alle forskelle, ja, som vi straks skal se, måske mere end nok.

Dikotomisering

Nært forbundet med personliggørelse, kynisme og endimensionalitet er *dikotomisering*, dvs. det at selve linjen mellem to yderpunkter er forsvundet, så to diametralt modsatte punkter er tilbage som de eneste muligheder.

”Fogh eller Thorning?” var i valgkampen 2007 ikke bare de fleste partiers egen fokusering, men også mediernes, inklusive DR’s. Men også på politikens enkelte sagsområder og spørgsmål er dikotomiseringen populær. Det følgende eksempel er kun en detalje, men det belyser et omfattende fænomen. Jannich Kofoed fortæller i

18 Peter Mogensen, ”Tolerance er blevet en politisk dødssejler”. *Politiken* 05.03.2008, Indland, s. 4.

19 Se f.eks. Ole Borre, ”To konfliktdimensioner“, i Jørgen Goul Andersen & Ole Borre (red.), *Politisk forandring. Værdipolitik og nye skillelinier ved folketingsvalget 2001*. Århus: System, 2003.

20 Denne højre-venstre-terminologi er naturligvis selvmodsigende, i og med at man taler om ikke-parallele ”akser”, men det viser netop hvor meget lettere det er at tale endimensionalt.

radioavisen om varmebølgen som i sommeren 2003 hærgede i Mellem- og Sydeuropa. Til sidst kommer han ind på dens mulige årsager:

Og hvor kommer det så alt sammen fra? Ja, nogle mener – og det er vist de fleste – at det er fortidens synder, vores brug af olie og kul lige siden dampmaskinens opfindelse, som nu straffer os, fordi udslippet indkapsler kloden og forhindrer den i at slippe af med solens varme. Andre mener at den teori er det rene solstik, fordi jordens vejr og klima altid har ændret sig, og at vi bare må gå ind i skyggen nogle generationer og vente på at det driver over.²¹

Nok er det oplysende at flette lidt formidling af klimateorier ind i et indslag om hedeølge. Men ”nogle mener” åbenbart at der *kun* er tale om menneskeskabt opvarmning – andre derimod at denne opvarmning *alene* skyldes solens aktivitet. Eksperterne er altså – som sædvanlig - uenige. Det der består mellem dem, kommer let til at ligne en nådesløs kamp mellem personer, ligesom den der er mellem politikere.

Men skønt eksperterne nok i nogen grad er uenige, er det en grov fortegning at de er dikotomisk uenige. Den overvældende majoritet af klimaforskere, meteorologer, astrofysikere osv. mener formentlig at der både sker en menneskeskabt og en naturgiven (kosmisk) opvarmning af jorden; der er blot en vis uenighed om hvor stor sandsynligheden for hver af de to faktorer er, og hvor stor en del af opvarmningen den står for. Disse simple forhold havde det været nøjagtig lige så nemt at formidle populært som den usande forestilling at opvarmningen skyldes enten det ene eller det andet. Men så havde vi nok måttet undvære metaforen ”det rene solstik”.

Stereotyp opfattelse af politikere

De personer og partier hvis indbyrdes kamp den kyniske journalistik fokuserer på, tillægges ofte bestemte, stereotype egenskaber og roller. Det er en effekt der er grundigt beskrevet i Jamiesons og Waldmans *The Press Effect*. Et skoleeksempel hos dem er mediernes stereotype placering af George W. Bush som mindre intelligent og af Al Gore som en mand med et troværdighedsproblem.²²

Vi har i Danmark kunnet se den samme tendens tydeligt i programmer som netop ”Jersild og Spin”. I den ovennævnte udsendelse omtales Anders Fogh Rasmussen af både Jersild og hans gæster nærmest mavekrybende, hhv. som ”selveste statsministeren”, ”Far” og ”landsfaderen”. At S-lederen Helle Thorning-Schmidt derimod er totalt anonym, og at S er i en sølle forfatning, ja faktisk på vej til ”nedsmeltning”, ”opløsning” etc., synes også slået fast på forhånd. Det er meget spinkle belæg der gives for disse domme, fx at en S-repræsentant har brugt ordet ”tænkepause” som forklaring på at partiets hjemmeside i en periode har været meget langsom til at kommentere, og at man, da den igen var opdateret, brugte udtrykket ”Her har I mig tilbage”. Både værten og de to gæster i udsendelsen er sært enige om at huske at

21 DR, P1's radioavis, 9.8.2003.

22 Kathleen Hall Jamieson & Paul Waldman, *The Press Effect: Politicians, Journalists, and the Stories That Shape the Political World*. New York: Oxford University Press, 2003.

denne sætning også blev sagt af den bedrageridømte byggematador Kurt Thorsen da han efter udstået straf kom ud af fængslet, og om at dette genbrug fra Kurt Thorsen er en nærmest fatal kommunikationsbommert. Har de aftalt på forhånd hvad de skal sige? Hvis ja, kompromitterer det deres udsagns status af uafhængige eksperter selvstændige vurderinger. Det er som om Jersild har et forudgivet partitur der bl.a. siger at Anders Foghs kommunikation indtil videre er ufejlbarlig, og at socialdemokraterne famler på ynkelig vis.

Vælgerne som rent præferencedrevne og argument-indifferente

Under alt dette, som den afgørende del af det kyniske syndrom, ligger en bestemt opfattelse af vælgernes politiske holdningsdannelse. Vi har set at den enkelte politiker ifølge den kyniske synsmåde overvejende har det motiv at styrke eller bevare egen magtposition. Det gør han/hun ved i handlinger og ytringer at styre efter hvad der indbringer vælgernes gunst, da det jo er den der skaber magten. Men deri ligger implicit at det vælgerne ønsker, er noget fast som politikerne ikke formår at påvirke; politikerne kan blot rette ind efter det, eller få det til at se sådan ud, og det er deri deres strategiske adfærd består. Den kyniske tankegang om politikernes strategiske ageren og motiver forudsætter jo at de altid let kan vide hvad vælgerne ønsker. Ellers kunne de ikke vide hvad der er ”strategisk”. Og den nemme adgang til at vide hvad der er strategisk, sikres af ideen om at vælgerne har faste præferencer – som man ikke kan påvirke.

Denne forestilling dukker igen og igen op i nutidig politisk journalistik. I den omtalte udgave af ”Jersild og Spin” omtales f.eks. at venstrepolitiker Søren Pind har været ude med nogle ret ekstreme forslag i relation til etnisk betingede uroligheder. For dette bliver Søren Pind affærdiget med at han nu har brugt adskillige ”klip på sit fjumrekort”. Præmisserne gives ikke, men det fjumrede i hans forslag synes alene at være at der ikke er (nok) klangbund for dem i regeringen/partiet/befolkningen. I relation til sagsområdet udlændinge/indvandrere ønsker ”vælgerne” slet og ret en bestemt politik, og foreslår nogen noget der adskiller sig fra den i den ene eller anden retning, er det fjumret. Der tages ikke højde for at f.eks. en Søren Pind ved argumenter og anden retorisk indsats kunne overbevise nogen om at hans forslag er gode. Man siger intet om hvorvidt det er gode eller dårlige forslag, eller hvilke argumenter der er for eller imod dem, endsige hvor gode de argumenter er. Det kommer kun an på om de har opbakning. Så er man dygtig – ellers er man fjumret.

Vi kan hente et andet eksempel fra det indslag i DR’s ”P1 Morgen” som også blev kommenteret ovenfor (fra den 3.2. 2009). Politisk redaktør Ask Rostrup interviewes som gæst hos Dorte Krogsgaard i anledning af skattekommissionens betænkning:

Krogsgaard: Regeringen gjorde det i løbet af i går klart at DF skal med i enhver reform af skattepolitikken, men derudover så er spørgsmålet jo så også om det bliver så bredt at Socialdemokratiet og SF også kan tilslutte sig. Hvor stor er viljen i de to lejre til at gå sammen om det her?

Rostrup: Nu kan man sige, de her lidt forsigtige kommentarer som du selv omtalte, jo i hvert fald indikerer en forhandlingsvilje. Der har været store, store fristelser for næsten alle partier i går til at samle nogle meget billige points op, nemlig ved at gå ud og sige noget i retning af at den form for finansiering som skattekommissionen lægger op til af de 35 milliarder kroner i skattelettelser, det vil de ikke være med til, hvad enten det handler om at lægge loft over SU, om at begrænse værdien af rentefradraget, fradraget for a-kasser eller hvad det nu kunne være, det er jo egentlig bare at samle dem op, gå ud og garantere at det vil man altså ikke stå på mål for hvis man er socialdemokrat, Dansk Folkepartist, eller hvad man nu måtte være.

Her forudsættes det at politikerne uden videre kunne ”samle nogle meget billige points op” (altså hos vælgerne) ved at afvise stramninger der ville ramme bestemte grupper. Det tages for givet at vælgernes holdninger dels er urokkelige, og dels er dikteret af ren økonomisk egeninteresse – i hvert fald i en sådan grad at det umiddelbart ville give points hos vælgerne at sige noget der tjener denne egeninteresse. Visse vælgergrupper ønsker bare ikke visse politikker, men derimod visse andre, og det hænger netop sammen med at egeninteresse (her rent økonomisk defineret) dikterer. Disse grupper kunne man ”samle op” ved at føje dem i deres præferencer. (At partierne, som tilfældet er her, ikke straks har valgt at gøre det, er et faktum som ifølge det kyniske tankesæt nok måtte forklares med at man ved forhandlingsvilje samler endnu flere points op i vælgerkorpsets øjne.)

Med antagelsen om vælgernes faste præferencer, som politikerne ikke kan flytte med deres kommunikation, og den tilknyttede forestilling om at disse præferencer måske endda er af økonomisk art, overlapper det kyniske tankesæt med antagelser der i en årrække har været dominerende i politologien.

Opfattelsen af politik baseret på økonomisk teori kan repræsenteres med Anthony Downs' berømte *An Economic Theory of Democracy*. Den bygger alle sine teser om vælgernes adfærd og demokratiets funktion på teorien om at hver vælger træffer sine valg ud fra forsøg på at maksimere sin personlige ”utility”.²³ Denne opfattelse er kernen i den politologiske skoledannelse ”Rational Choice Theory”, som John Dryzek har beskrevet som ”the most powerful paradigm in the political science discipline, especially in the United States”.²⁴ Den overfører ideen om *homo economicus* til den politiske meningsdannelse: Borgernes valg bestemmes af hvad de ud fra en rationel kalkule tror giver dem maksimal nytte i forhold til deres faste præferencer, og kun hvad folk tror fremmer deres præferencer mest, kan man måske ved hjælp af kommunikation påvirke (manipulere med), men ikke selve præferencerne. Dryzek opsummerer hvordan den enkelte ”aktør” agerer ifølge denne tankegang og betoner samtidig dens forbindelse med kynismen:

23 New York: Harper, 1997. Bogen opnår det enorme antal af ca. 10.000 hits i søgemaskinen scholar.google.com.

24 *Deliberative Democracy and Beyond*, 31. Politologen Kristen Renwick Monroe skriver at ”rational choice theorists ... swarmed out of the Economics Department at the University of Chicago to take the political science discipline—indeed, all of social science—by storm in the 1970s” (”The Chicago School”, 96).

an actor's preferences, utility function, or goals are not changed in the course of social and political interaction, which otherwise could not be modelled in purely strategic terms ... rational choice theory is really just a formalization of a much more widely held account of politics as strategic action.²⁵

Politik i denne opfattelse er hvordan man fordeler samfundskagen, og ”kagen” er enten, snævert forstået, de knappe materielle ressourcer, eller, mere bredt, alt det man ud fra sine forudgivne præferencer kan strides om – ressourcer, magt, osv. Hver samfundsgruppe vil gerne have mest mulig kage og vælger derfor de politikker som den tror giver den det. I de seneste årtier er den rent materielle fordelingspolitiske akse i politik blevet suppleret med en immateriel, ”værdipolitisk” akse;²⁶ men der er stadig blandt politologer (og journalister) en i reglen implicit accept af at vælgerne præferencer på begge slags akser er faste og ikke til at påvirke. (Hvor borgerne egentlig får deres præferencer fra, må så i givet fald forklares sociologisk, dvs. med henvisning til deres samfundsgruppe eller segment; fordi A og B tilhører et vist segment, ønsker de dén politik; fordi C og D tilhører et andet, ønsker de den modsatte politik.)

Koblingen mellem antagelsen om politikernes kyniske ageren og den om vælgerne faste præferencer er, fra et retorisk synspunkt, den vigtigste korrelation i ”kynisme-syndromet”. Noget af det der implicit ligger i at vælgerne har præferencer som ikke kan røkkes af kommunikation, er nemlig at retorikkens kerneelement siden Aristoteles, deliberativ argumentation, i princippet er overflødig. Den kan jo alligevel ikke flytte noget, og er derfor uinteressant; vælgerne er argument-resistente. Eller også kan den påkalde sig interesse som ”spin”, dvs. som manipulation (hvilket jo passer som fod i hose med ideen om politikerne strategiske motiver) – hvor enhver politiker med sin kommunikation vil lokke vælgerne, eller grupper iblandt dem, til at tro at deres ønsker og præferencer fremmes bedst af hans/hendes parti, men uden at der er forsøg på at påvirke selve præferencerne.

At der virkelig er tale om et ”syndrom” – altså træk hvis indbyrdes korrelation er kraftig eller ligefrem nødvendig – fremgår også af den beskrivelse som John Dryzek (selv en ledende eksponent for deliberationens nødvendige rolle i demokratiet) giver af den verden som tilhængerne af ”rational choice”-ideen i diverse fagdiscipliner opmaler:

This world hosts bureaucracies that maximize their own revenue with little concern for the public interest, rationally ignorant voters who should always choose to abstain rather than vote, majorities who exploit and oppress minorities, politicians who devise programmes that yield tangible benefits for their constituents at taxpayers' expense, together with 'iron triangles' of self-interested bureaucrats, and lobbyists conspiring against taxpayers.²⁷

En anden magtfuld strømning i politologien er ”Social Choice Theory”. Den går ikke ud fra nogen hypotese om vælgerne motiver, men arbejder med teorier om

25 *Deliberative Democracy and Beyond*, 32.

26 Se f.eks. Borre, ”To konfliktdimensioner”.

27 *Deliberative Democracy and Beyond*, s. 33.

hvordan sociale grupper træffer afgørelser: ”To social choice theorists, the democratic problem involves aggregation of views, interests or preferences across individuals, not deliberation over their content.”²⁸ Altså: Demokrati er et system til at ”aggregere” de enkelte borgeres præferencer til en politik. Hovedtendensen er at man er dybt skeptisk over for enhver demokratisk samfundsordens evne til retfærdigt at aggregere eller afspejle befolkningens præferencer, og man når derfor frem til en art minimal demokratidefinition: Demokrati er alene at dem man valgte sidst, kan afsættes ved næste valg.

Men karakteristisk også for denne skoledannelse er som før at man ikke tillægger deliberation (og dermed retorik) nogen rolle. Ligesom ”rational choice”-tænkere antager man at vælgernes præferencer står fast og altså er upåvirkelige for argumentation; politisk kommunikation er derfor fundamentalt mistænkelig, den kan kun være manipulation (”talk is cheap”).²⁹

På denne måde er der altså et veletableret teorigrundlag under den opfattelse som implicit præger den kyniske journalistik: at argumentation som sådan er ret ligegyldig. Borgerne betragtes ikke som reelt påvirkelige af argumenter. Det er politikerne selvfølgelig heller ikke. Derfor betragtes det ikke som særlig relevant for den kyniske journalistik at interessere sig for argumenter, hverken når det gælder at efterlyse dem eller at analysere og kritisere dem i forhold til hvor gode de måtte være, bl.a. ved at holde dem op over for modstående argumenter.³⁰

Kynisk baseret evaluering

Hvis vælgernes præferencer (næsten) ikke kan påvirkes, hvad er det så politikere kan med kommunikation? Og hvorfor er kommunikation i de sidste årtier blevet så vigtig, hvad stort set alle iagttagere, også politologer, er enige om at den er?

Det er der et logisk svar på i den kyniske synsmåde. Da alle vælgerne hver for sig har faste præferencer, er konsekvensen at politikere i princippet kan definere en politisk pakke der udøver den størst mulige netto-tiltrækning på vælgermassen som helhed, dvs. den tiltrækker så mange som muligt og frastøder så få som muligt. Poli-

28 Dryzek & List, ”Social Choice Theory and Deliberative Democracy”, s. 2.

29 ”Social Choice Theory” er især præget af Nobelpris-vinderen i økonomi, Kenneth Arrow (*Social Choice and Individual Values*, 1951 og mange senere udgaver), samt William Riker (bl.a. *Liberalism Against Populism*, 1982 og senere udgaver, og *The Art of Political Manipulation*, 1986); en autoritativ fremstilling er Austen-Smith & Banks, *Positive Political Theory I* (2000).

30 Hele ideen om politikernes strategiske ageren ud fra vælgernes faste præferencer (der eventuelt forstås som udslag af ren rationel nyttemaksimering) er også interessant for retorikere som et eksempel på en mere generel tankegang inden for økonomi og statskundskab – nemlig den at man ønsker at forklare al menneskers økonomiske og politiske ageren ud fra én eller nogle få ”naturlove”, der måske endda er matematisk formulérbare. Stephen Toulmin har mange gange (bl.a. i ”The Situatedness of Economic Relations”, 1997) gjort op med dette syn på økonomi – som led i en mere generel afvisning at man i alle videnskaber skulle kunne opstille universelle naturlove af Newton’sk tilsnit. Hans argumentationsteori med dens understregning af forskellige ”fields” og deres forskellige typer ”warrants” etc. bør ses som en del af dette videnskabsteoretiske opgør, som strækker sig gennem hele hans forfatterskab; sml. herom Kock, ”Multiple Warrants in Practical Reasoning”, 2006.

tiske forskelle bliver få og små eller fiktive. De fleste partier og politikere vil stort set finde den samme formel og tilbyder derfor stort set samme politik, alt imens de stort set frafalder de politiske standpunkter de oprindeligt måtte have haft som ikke passer til formelen. Tilbage er at magtkonkurrencen mellem politikere næsten alene afgøres på hvem der virker mest tiltrækkende på flest vælgere i kraft af deres personlige fremtræden og kommunikationsevner.

Hermed slutes en cirkel, idet vi jo tog udgangspunkt i en tese, repræsenteret af ledende journalister, om at den politiske journalistik skulle koncentrere sig om politik som en personlig, ikke politisk, kamp om magt mellem personer. Der er en naturlig sammenhæng mellem det personfokuserede syn på politik og opfattelsen af at politiske forskelle er blevet så små at vælgerne vælger ud fra politikernes rent tekniske kommunikationsfærdigheder. I portrætartiklen om Henrik Qvortrup siger denne – der jo var statsminister Anders Fogh Rasmussens første spindoktor:

Fogh Rasmussen har haft brug for folk, som kunne se politik som et game, snarere end som en fordelingspolitisk øvelse. Alle de der politiske forskelle er jo mere eller mindre forsvundet.

– Jeg mener, at journalistikken afspejler en virkelighed, hvor der ikke er uenighed om ret meget. Det er jo ikke sådan, at hvis vi har den ene statsminister, så går vi som samfund den ene vej, og hvis vi har den anden, så går vi en anden vej. Det er vi ude over. Politik er staffage, udenomsværker, taktik. Jeg interesserer mig for skæbnerne, menneskene, dramaerne, spillet, alt det ikkekedelige. Det er også derfor overgangen til Se og Hør ikke er så stor, som mange tror. Politik er som Se og Hør, bare i en anden arena.³¹

Ledende politiske kommentatorer gentager tit den kyniske tese om at der ikke er forskelle i politisk indhold, og at person og stil derfor er alt. Politikens Peter Mogensen, der 1997-2000 var rådgiver for statsminister Nyrup Rasmussen, og som ugentligt optræder på TV2 News i et debatprogram med den tidligere spindoktor for Anders Fogh Rasmussen, Michael Kristiansen, siger det sådan (à propos SF-lederen Villy Søvndal):

Såfremt Villy kan trække stemmer, alene fordi han er en 'fink fyr' og dermed fordi 'politisk indhold (eller ideologi) ikke længere betyder noget som helst', vil der kunne ske ting og sager til næste valg. ... Hvis politik er yderligere på vej ind i den politiske teaterverden, hvor det ikke så meget er indholdet, men personen, der trækker, når stemmerne skal kastes, står SF stærkt funderet.³²

Det er en interessant helgardering Mogensen foretager her ved dels at stille tesen om at "politisk indhold (eller ideologi) ikke længere betyder noget som helst" i enkelte anførselstegn (citater hvorfra?!) og dels at servere denne teori og den tilsvarende om den politiske "teaterverden" i hypotetiske bisætninger ("hvis", "såfremt"). Men kommentatorernes egen tro på kynisme-syndromet er der ingen tvivl om.

31 Frank Stokholm, "Manden der gerne ville være blød", s. 24.

32 Peter Mogensen, "Søvndal kan drukne i sin succes". *Politiken* 16.02.2009, 1. sektion, s. 2.

Normativitet – på en måde

Hermed kommer vi til et sidste, karakteristisk træk i kynisme-syndromet. Trods det at man koldsindigt ser politik som et kynisk-selvisk spil, beskriver man det ikke bare koldt og ”værdifrit”. Man har i høj grad en ”normativ” overbygning på. Da det er politikeres dominerende drivkraft at opnå, befæste eller udvide egen magtposition, er det også naturligt at en normativ holdning fra politiske kommentatorers side bygger på politikerens udviste evne til at fremme disse selviske formål; men da vælgerne jo ikke lader sig flytte, og de fleste politikere derfor præsenterer næsten samme indhold, men med forskellig personlig fremtræden og stil, vil kommentatorerne logisk nok vurdere og anerkende politikeradfærd ud fra hvor effektivt den fremmer disse formål netop ved stil og personlig fremtræden; og man vil tilsvarende ringe-agte politikeradfærd der ud fra samme kyniske målestok vurderes som ineffektiv. Således er der altså fri bane for vurderende, enten rosende eller kritiske kommentar til politikere og det de siger eller gør. Men de gælder politikernes *performance* ud fra det kynisk-selviske effektivitetskriterium.

Et naturligt korrelat til den kyniske evaluering er derfor, tilsyneladende paradoksalt, en manglende interesse for at evaluere kommunikativ kvalitet i enhver anden forstand, derunder med hensyn til argumentationens acceptabilitet, relevans, styrke, redelighed, debattørens ”dialektiske forpligtelser” – alt det som argumentationsforskere, derunder retorikere, er fælles om at interessere sig for.

Begreberne her er ikke tilfældigt valgt. Acceptabilitet, relevans og styrke er en triade af aspekter ved argumenter som der er i hvert fald inden for ”Informal Logic” er bred enighed om at lægge til grund for argumentevaluering.³³ ”Redelighed”, kendt bl.a. fra Jørgensen & Onsberg, *Praktisk argumentation* og videreført i Jan Foght Mikkelsens *Formidlingsetik*, er en betegnelse der vel nærmest dækker over om en retors sproglige adfærd som sådan er acceptabel eller kritisabel.³⁴ ”Dialektiske forpligtelser” er et begreb indført af Blair & Johnson,³⁵ som refererer til en debattørs måde at forholde sig til sin modparts udsagn på. Disse få begreber *kunne* danne grundlag for en kvalificeret evaluering af politisk kommunikation ud fra argumentativ kvalitet snarere end ren (formodet) effektivitet, men for de kyniske kommentatorer synes det at være helt uden interesse. De excellerer i stedet i det som utallige tænkere siden Platons tid har ment at retorikken gjorde: De definerer kvalitet som ren, rå effektivitet (altså hvad de *tror* er effektivitet) over for publikum.

Læg mærke til hvor logisk alle kynisme-syndromets træk hænger sammen. Mangelen på kvalitetsvurdering af politikernes kommunikation ud over det rent kyniske effektivitetskriterium stemmer jo aldeles med at man anser vælgerne for fastlåste i deres politiske præferencer og derfor uinteresserede i politisk argumentation eller i

33 Jf. f.eks. Trudy Govier, *The Philosophy of Argument*, 1999, s. 98 (omend Govier og andre uformelle logikere har tendens til at bruge begrebet ”sufficiency” for ”styrke” – en betegnelse jeg finder uheldig, fordi ”sufficient” er noget et argument enten er eller ikke er).

34 Charlotte Jørgensen & Merete Onsberg, *Praktisk argumentation*, 3. udg. (København: Nyt Teknisk Forlag 2008); Jan Foght Mikkelsen, *Formidlingsetik* (Frederiksberg: Roskilde Universitetsforlag, 2002).

35 Anthony Blair & Ralph Johnson, ”Argumentation as Dialectical”, *Argumentation* 1 (1987), s. 54.

hvert fald resistente over for den.

Et nøglebegreb i de kyniske evalueringsbegreber er i stedet gennemslagskraft. Dét kan kommentatorerne sige meget om – dog i reglen først når en politiker er slået igennem hos vælgerne med stor stemmefremgang. Villy Søvndal berømmes meget i den omtalte udgave af ”Jersild og spin” – men sådan her skrev *Jyllands-Posten* lige efter det folketingsvalg i 2005 som den daværende socialdemokratiske leder Mogens Lykketoft tabte:

Mogens Lykketoft fremstod som en politisk leder, der troede på, at argumentets kraft alene kunne overbevise vælgerne. Men han kunne ikke honorere kravene i moderne politik om, at gennemslagskraft i medierne er alfa og omega, når budskaber skal ud over rampen.³⁶

Tilsvarende kan vi høre en af eksperterne i den omtalte udgave af ”Jersild og spin” sige om den nuværende S-leder, Helle Thorning-Schmidt: ”hvor er det rationelt fornuftigt det hun [Thorning] siger ... og der er ikke kommet ét billede af det i avisen!” Det der betyder noget, er jo dette: Trænger man igennem i medierne? Gør man det, er man god. Ellers er man dårlig.

Denne art bedømmelse af ”gennemslagskraft” er særlig tankevækkende når den kommer fra medierne selv. De bestemmer jo hvad de vil omtale, men de skoser politikere for ikke at blive omtalt. Det bider sig selv i halen: ”Vi bringer ikke noget om dig fordi du er dårlig. Du er dårlig fordi vi ikke bringer noget om dig.”

Er kynismen skadelig?

Opsummerende kan vi pege på at følgende elementer i kynisme-syndromet er identificeret:

- Fokuseringen af den politiske journalistik på personer
- Opfattelsen af politikeres handlinger og ytringer som overvejende drevet af rent strategiske (magt-)hensyn (dette er kerneelementet, selve kynismen)
- Tendensen til at opfatte politiske temaer som endimensionale og eventuelt som dikotomiske
- Stereotype opfattelser af de enkelte politikere og partier
- Opfattelsen af vælgerne som drevet af ubevægelige præferencer, eventuelt af rent materiel art
- Kynisk baseret performance-evaluering af politikeres kommunikation
- Fravær af anden kvalitetsvurdering

Er kynisme-syndromet så et problem? Har Qvortrup m.fl. ikke ret i at en politisk journalistik på denne måde er hvad brugerne overvejende vil have, fordi den er

36 Anne Mette Svane og Jette Elbæk Maressa, ”JP-Baggrund: Lykketofts tunge testamente”. *Jyllands-Posten* 14.03.2005, 1. sektion, s. 3.

mindre kedelig end det Cappella & Jamieson kalder ”issue-oriented” journalistik, dvs. den slags der fokuserer på politiske problemer, forslag og argumenter? Og gør den kyniske journalistik nogen skade?

Et af Cappella & Jamiesons vigtigste empiriske resultater var en robust konstatering af at selve det at mediebrugere udsættes for kynisk politisk journalistik, gør dem mere kyniske over for politik og politikere generelt. Noget i samme retning har man også fundet i Danmark. Christian Albrekt Larsen har som led i ”Det Danske Valgprojekt” ved Aalborg Universitet fundet at vælgerne oplever politik som ren taktik faktisk avler generel politisk mistillid. Vælgerne lærer kynismen og tror f.eks. ikke at Anders Fogh Rasmussen og Helle Thorning-Schmidt mente hvad de sagde, da de ved valget 2007 henholdsvis accepterede en stærk velfærdsstat og Fogh-regeringens skattestop; begge dele ses blot som manøvrer for at bevare/erobre magten.³⁷ På den anden side betvivler medieforskere som Pippa Norris kynismens skadelige effekt og andre teorier om ”media malaise”, og argumenterer for at medierne ikke kan klandres for problemer der ligger i selve det politiske system.³⁸ I *hvor* høj grad mediernes politiske stof faktisk er hvad vi kalder kynisk, og i *hvor* høj grad kynisk journalistik som sådan faktisk skaber politisk kynisme hos brugerne, det være sig i form af politikerlede eller *politik*-lede – det er empiriske spørgsmål, som denne artikel ikke forsøger at besvare. Dens hensigt har i stedet været at se nærmere på den politisk-journalistiske kynismes væsen – derunder at vise at kynismen indgår i et helt syndrom af sammenhængende, diskutabile opfattelser som det ikke er i retorikkens interesse som fag at alliere sig med.

37 Christian Albrekt Larsen, ”Mediedækning, politisk kynisme og mistillid”. I: Valgkampen 2007 (*Politik* 11, 3, 2008).

38 Pippa Norris, *A Virtuous Circle*. Cambridge: Cambridge University Press, 2000.

Litteratur

- Arrow, Kenneth J.: *Social Choice and Individual Values*. Wiley, New York, 1951.
- Auken, Svend: "Euro-afstemning: Kære tvivlende danskere". *Politiken* 29.06.2000. Kultur og Debat, side 2.
- Blair, J. Anthony, og and Ralph H. Johnson: "Argumentation as dialectical", i: *Argumentation* 1/1987, side 41-56.
- Borre, Ole: "To konfliktdimensioner", i *Politisk forandring. Værdipolitik og nye skillelinier ved folketingsvalget 2001*. Red. Jørgen Goul Andersen og Ole Borre. Århus: Systime, 2003, side 171-186.
- Cappella, Joseph N., og Kathleen Hall Jamieson: *Spiral of Cynicism: The Press and the Public Good*. New York: Oxford University Press, 1997.
- Carlsen, Erik Meier, Peter Kjær og Ove K. Pedersen (red.): 1999. *Magt og fortælling. Hvad er politisk journalistik?* Århus: Forlaget Ajour.
- Downs, Anthony: *An Economic Theory of Democracy*. New York: Harper, 1997.
- Dryzek, John: *Deliberative Democracy and Beyond: Liberals, Critics, Contestations*. Oxford: Oxford University Press, 2000.
- Dryzek, John, og Christian List: "Social Choice Theory and Deliberative Democracy: A Reconciliation", i *British Journal of Political Science* 33/2003, side 1-28.
- Dørge, Henrik: "System-Danmark: Højt spil i kulissen". *Weekendavisen* 30.04.2004, 1. sektion, side 4.
- Ellemann-Jensen, Uffe, m.fl.: Debat: "Politikere dødtørte af Engell og co." *Politiken* 17.4.2009, Debat, side 6.
- Engell, Hans: "Medier og politikere under pres", i *Magt og fortælling. Hvad er politisk journalistik?* Red. Erik Meier Carlsen, Peter Kjær og Ove K. Pedersen. Århus: Forlaget Ajour, side 33-43.
- Eriksen, Erik Oddvar og Jarle Weigård: "Conceptualizing Politics: Strategic or Communicative Action?", i *Scandinavian Political Studies* 20/1997, side 219 – 241.
- Govier, Trudy: *The Philosophy of Argument*. Newport News, VA: The Vale Press, 1999.
- Hansen, Signe Lindskov: "Politik og privatliv. Interview: Henrik Qvortrup, Kurt Jacobsen og Michael Kristiansen". *Information*, 21.11.1997, side 24.
- Jamieson, Kathleen Hall, og Waldman, Paul: *The Press Effect: Politicians, Journalists, and the Stories That Shape the Political World*. New York: Oxford University Press, 2003.
- Kock, Christian. "Multiple Warrants in Practical Reasoning", i *Arguing on the Toulmin model: New essays on argument analysis and evaluation*. Red. David Hitchcock & Bart Verheij. Dordrecht: Springer, 2006, side 247-259.
- Kock, Christian, og Mie Femø Nielsen: "Politisk kommunikation", i *Kommunikationsteori – en grundbog*. Red. Jørn Helder, Torbjörn Bredénlöw og Jens Lautrup Nørgaard. København: Hans Reitzels Forlag, 2009, side 365-413.
- Larsen, Christian Albrekt: "Mediedækning, politisk kynisme og mistillid". I: *Valgkampen 2007 (Politik 11,3, 2008)*.
- Lawrence, Regina G.: "Game-Framing the Issues: Tracking the Strategy Frame in Public Policy News", i *Political Communication* 17/2000, side 93-114.
- Lunde, Niels: "Uvenlig spinguide til slagmålet om bankpakken". *Politiken* 11.01.2009, Job, side 3.
- Mogensen, Peter: "Søvndal kan drukne i sin egen succes". *Politiken* 16.02.2009, 1. sektion, side 2.
- Mogensen, Peter: "Tolerance er blevet en politisk dødssejler". *Politiken* 05.03.2008, Indland, side 4.
- Monroe, Kristen Renwick. "The Chicago School: Forgotten but Not Gone", i *Perspectives on Politics* 2/2004, side 95-98.
- Nielsen, Jakob: "Mennesket bag nyheden: Ulven hyler helst ikke højt". *Politiken* 18.2.2009, 1. sektion side 2.
- Nielsen, Mie Femø, og Christian Kock: "Hvad er spin?", i *Politisk spin*. Red. Anne Høybye, Brit Buchhave, Martin Lund og Signe Wagner. København: Akademisk Forlag, 2007, side 19-35.

- Nielsen, Mie Femø, og Christian Kock: ”Fire grundlæggende funktionstyper af spin”, i *Politisk spin*. Red. Anne Høybye, Brit Buchhave, Martin Lund og Signe Wagner. København: Akademisk Forlag, 2007, side 36-62.
- Nielsen, Mie Femø, og Christian Kock: ”Sproglige spinteknikker”, i *Politisk spin*. Red. Anne Høybye, Brit Buchhave, Martin Lund og Signe Wagner. København: Akademisk Forlag, 2007, side 63-74.
- Norris, Pippa: *A Virtuous Circle: Political Communications in Postindustrial Societies*. Cambridge: Cambridge University Press, 2000.
- Pittelkow, Ralf: ”Bag nyheden: Tivlens hadegave”. *Jyllands-Posten* 26.7.2000, 1. sektion, side 6.
- Pittelkow, Ralf: ”Pittelkow på nettet: Gyser om rentefradrag”.
http://jp.dk/indland/indland_politik/article1593588.ece. Offentliggjort 5.2.2009.
- Qvortrup, Henrik, og Niels Lunde: *Nyrup*. København: Aschehoug, 1997.
- Riker, William H.: *Liberalism Against Populism*. San Francisco: W. H. Freeman, 1982.
- Riker, William H.: *The Art of Political Manipulation*. New Haven: Yale University Press, 1986.
- Stokholm, Frank: ”Manden der gerne ville være blød”. *Ud og Se*, juni 2008, side 18-30.
- Svane, Anne Mette, og Jette Elbæk Maressa: ”JP-Baggrund: Lykketofts tunge testamente”. *Jyllands-Posten* 14.03.2005, 1. sektion, side 3.
- Svane, Anne Mette, og Dorte Ipsen Boddum: ”Foghs forvandling”. *Jyllands-Posten* 28.01.2007. Indblik, side 9.
- Toulmin, Stephen: ”The Situatedness of Economic Relations”, i *AI & Society* 11/1997, side 264-272.